

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (138) 'Ένα γέλιο θα του θάψει τον άτιμο του Κορώνη (IV): αυθολογία ιστορικού ρεθεμνιώτικου χιούμορ

Είχα τη βελόνα, να μη ράψω κι εγώ ένα φορεματάκι; (Τσιριμονάκη, «Ρεθεμνιώτες», 45-48). Στις 29 του Γενάρη του 1883, έγινε στο σπίτι της οδού Καθολικών οι γάμοι της τρίτης κόρης του Εμμ. Παπαδάκη (εικόνα) Αννίκας με τον έμπορο Αριστείδη Λιαναντωνάκη... Η Αννίκα ήταν η πιο ευχάριστη, η πιο φιλοσοφημένη, η πιο χωρατατζού από τις εννιά κόρες του Εμμ. Παπαδάκη... Αναρίθμητα είναι τα ανέκδοτα από τ' αστεία της, ικανά να φαιδρύνουν οικογενειακές συγκεντρώσεις και φιλικές βεγγέρες. Προπάντων τα παιδιά του γιου της του Σταύρου, που κοντά τους πέρασε τα περισσότερα χρόνια της ζωής της, έχουν κάθε λόγο να τη θυμούνται με αγάπη και, γιατί όχι; Μ' ευγνωμοσύνη, αφού σφράγισε τα παιδικά τους χρόνια με τη χαρά και τη σοφία της προσωπικότητάς της. Διηγείται ο εγγονός της Αριστείδης:

«Η γιαγιά μου ήταν ο μόνος λαϊκός άνθρωπος ανάμεσα στις εννιά αδελφές. Εύθυμος και εκδηλωτικός χαρακτήρας, σε αντίθεση με τον παππού μου που ήταν σοβαρός, λιγολόγος, βαρύν... Όταν ο κύριος Αριστείδης, απηυδισμένος από την τόσο συχνή παρουσία της μοδίστρας στο σπίτι και στο τραπέζι του, ετόλμησε να διαμαρτυρηθεί, επήρθε μίαν απάντηση με αποστομωτική λογική: «Έλα τώρα, Αριστειδάκη, είχα τα κουμπιά, είχα την κλωστή, είχα την βελόνα. Να μην πάρω λίγη φόδρα και το ύφασμα που μ' άρεσε, να φωνάξω την κυρία Σοφία να μου ράψει ένα φορεματάκι;». Κάτι παρόμοιο γινότανε κάθε φορά όταν ο παππούς μου ύψωνε τη φωνή. Θελά του πει: - Έλα, τώρα, Αριστειδάκη, εμένα τα λες αυτά; Δε θυμάσαι όταν είμαστε αρραβωνιασμένοι τα γλυκόλογα που μούλεγες;...

Άλφα, βήτα, γάμα, δέλτα! (Τσιριμονάκη, «Ρεθεμνιώτες», 45-48). Η πραγματική αξία της γιαγιάς μου φάνηκε όταν ο γιος της ο Σταύρος -ο πατέρας μου- παντρεύτηκε μια πλούσια και ωραία χωριατοπούλα -τη μητέρα μου. Η πεθερά Αννίκα ανάλαβε με λεπτότητα και εξυπνάδα την εκπαίδευση της νεαρής νύφης, για να μπορέσει να μπει με αξιοπρέπεια στην τόσο δύσκολη ρεθεμνιώτικη κοινωνία. Επρόσχε πολύ να μη θεωρήσει η νεαρή νύφη ότι της επιβάλλει τίποτα, αλλά χρησιμοποιώντας εκφράσεις μεταξύ αστέιου και σοβαρού. Υποδείκνυε, χωρίς να πικραίνει. Με την αλληλεγγύη που χαρακτήριζε τότε την κρητική οικογένεια, σχεδόν αμέσως μετά τον γάμο του πατέ-

ρα μου ήρθε από το Μελιδόνι η απάντρευτη αδελφή της μητέρας μου (εικόνα, σε προχωρημένη ηλικία), για να παντρευτεί κι αυτή «στη χώρα», όπως εδικοιούνταν και της άξιζε. Η γιαγιά μου αγκάλιασε και τις δύο νεαρές γυναίκες με την ίδια στοργή. Τις συνόδευε σαν κόρες αγαπημένες στον κινηματογράφο. Και καθώς τις έβλεπε να κάθονται βουβές, περιμένοντας ν' αρχίσει το έργο, τους έλεγε: - Μιλάτε, χαμογελάτε η μια στην άλλη, γιατί σας κοιτάζουνε. - Και τι να λέμε, ρωτούσαν εκείνες με απορία. - Η μια θα λέει με χαμόγελο στην άλλη άλφα, βήτα, γάμα, δέλτα και η άλλη θ' απαντά το ίδιο χαμογελαστά έφιλον, ζήτα, ήτα, θήτα!

Πλάκες στον καφενέ του Σταμάτη (Καλομενόπουλος, «Ποιήματα», 110).

Του Σταμάτη ο καφενές αντιχέει από φωνές κι όσοι βρίσκονται εκεί, όλοι αντιβενιζελικοί πεταχτήκαν φοβισμένοι, κίτρινοι, λαχταρισμένοι.

Γιατί η μάρκα ο Παχουλός (Ντελή Μάρκος, κουζουλό) πέταξε, περνώντας, κάτι... Και γουρλώνοντας το μάτι, όλοι τους εστοχαστήκαν μίπως δυναμίτης ήταν...

Μα ούτε μπόμπα ούτε κουμπούρα αλλά... ακίντυνη καζούρα. Κι άδικα πήραν λαχτάρα (εις τον Παχουλό κατάρτα).

Ένα τροφαντό... ραπάνι τι ζημιά μπορεί να κάνει.

Το βρακί του Σολομώντος και τα καρότα (καταγραφή Χάρη Στρατιδάκη). Η αντίσταση των μαθητών στη σχολική καταπίεση περιλάμβανε μεταξύ άλλων τη γελοιοποίηση και αυτών των κατεχόνων κρατικών και θρησκευτικών συμβόλων, του Εθνικού Ύμνου και της Κυριακής Προσευχής... Και σαν πρώτα φάε καρότα σέλινο και μαιντανό... Οι επαναλήψεις της Κυριακής Προσευχής κάθε πρωί στα σχολεία κατά

την «Πρωινή προσευχή» είχαν οδηγήσει σε παραφράσεις της, όπως: Πάτερ ημών το βρακί του Σολομών Αγιασθήτω το όνομά σου το βρακί της μαμάς σου... Για πολλούς καθηγητές επίσης είχαν κατασκευαστεί ρίμες, όπως: Μη μου τους κύκλους τάραττε Τ.....ε τρισκατάρτε! Σε μια καθηγήτρια του Γυμνασίου Θηλέων οι μαθήτριες παραπονέθηκαν στις απολυτήριες εξετάσεις ότι τα

θέματα που μόλις τους είχε εκφωνήσει ήταν δύσκολα. Εκείνη είχε υπερασπιστεί τη βασιότητα τους, αλλά κατέληξε με το αποφασιστικότατο: «Θα τα γράψετε και θα πείτε κι ένα τραγούδι! Οντως, μια μαθήτρια, που πήρε την τελευταία αυτή οδηγία τοις μετρητοίς είχε γράψει στην κόλα της, πριν την παραδώσει: Δύσκολα είναι τα θέματα δύσκολη και η λύση κι αν-ε μπορείς κυρά μου εσύ κάθισε να τα λύσεις.

Από την πλευρά τους οι γονείς και οι λοιποί ενήλικες δε λησμονούσαν κάθε τόσο να «μασκαρεύουν» τους μαθητές, με διάφορα τεχνάσματα. Για παράδειγμα, αν έβλεπαν κάποιους καθυστερημένους μαθητές, που έτρεχαν να προλάβουν το κουδούνι, τους καθυσάχαζαν με το κλασικό: - Δε ντά μάθατε; Του Δεσπότη η γυναίκα απόθανε και δε θα κάνετε 40 μέρες μάθημα! Ή τους ρωτούσαν μετά το σχόλασμα διάφορα περίεργα, στα οποία ως «γραμματισμένοι» υποχρεούνταν να απαντήσουν: Εσύ που ξέρεις τα πολλά κι ο νους σου κατεβάζει ένα καντάρι σίδερο πόσες βελόνες βγάζει; Σε αδυναμία του μαθητή να απαντήσει και σε αντιστροφή της ερώτησης, ο ενήλικος ανταπαντούσε: Να 'χα τον ουρανό χαρτί τη θάλασσα μελάνι θα σου 'λεγα κοπέλι μου πόσα βελόνια βγάζει!

- Μάλιστα, κύριε καθηγητά! - Γυμνασιάρχης παιδί μου! (Κοκονός Ν, «Αθιβολές και αναστορήματα», Ρέθυμνο 1996, 242-244). Ο Εμμανουήλ Γενεράλης, ο «παππούς», δεν είχε μόνο τα πρωτεία στην ηλικία: ήταν πρόεδρος, κατάπρωτος στη μόρφωση, στη σοφία, μιας δικολογίας, ενός χωριού που 'χε βγάλει μέχρι τότε γιατρούς, εισαγγελέα εφετών, αξιωματικούς, δασκάλους... Κάθε απογευματάκι με το μπασιουνάκι του κατηφόριζε... χαιρετούμενος με σεβασμό απ' όλους. Τον συνόδευα συνήθως μέχρι τον προορισμό του. Κάποιο απόγευμα που συναντηθήκαμε καθ' όδον με τον πρόεδρο

της κοινότητας, έναν αγράμματο αλλά πανέξυπνο συγχωριανό, τον Παντελόνη, καθώς μόνο ακούγονταν ο Δημήτρης Ταταράκης, λέει αυτός, βγάζοντας το κεφαλομάντιλό του: - Καλησπέρα σας, κύριε καθηγητά. - Δεν σου είπα, βρε πρόεδρε, πως είμαι γυμνασιάρχης; Είπε τσατισμένος ο «παππούς». - Μάλιστα, κύριε καθηγητά, η άμεση απόκριση του Παντελόνη. - Έ, ό,τι και να σου πω, είσαι αδιόρθωτος!, χαμογελαστός πλέον ο Μανολάκης. - Σύμφωνα, κύριε καθηγητά! Πράγματι αδιόρθωτος ο Παντελόνη!

Πρόταση γνωριμίας

Γνωρίστε από κοντά, και όχι μόνο από τις απολαυστικές αφηγήσεις του στη Μαρία Τσιριμονάκη, τον συμπολίτη, Αριστείδη Λιαναντωνάκη. Η μητέρα του, Ελένη Παπακωνσταντή (στο κέντρο της εικόνας), ήταν εκείνη που μαζί με τη δική μου γιαγιά, Μαρία, έπρεπε, ενόσω κάθονταν στο Ιδαίον Αντρον, να απαγγέλλουν μεταξύ τους το αλφάβητο και να χαμογελούν. Ο Αριστείδης (δεξιά στην εικόνα), είναι απόδημος στην Αθήνα, αλλά τον μισό του χρόνο τον περνά στο γυναικοχώρι του Σπήλι. Γνωρίστε τον, απολαύστε τις διηγήσεις του και ξεκλέψτε κάτι από το κέφι του για ζωή.

Κρίμας στα βούγια να ξαργιούνε! (Γεώργιος Σμπώκος, «Μια φορά ένας Ανωγειανός», 33-34). Ο [Ανωγειανός] Στειρούλης στη Χώρα. Ρωτά σ' ένα υφασματοπωλείο: - Έχεις, κουμπάρε, σουβλόριζες; (το μεταλλικό τμήμα του σουβλιού) - Παρακάτω. Το παρακάτω ήταν ραφείο. - Έχεις, κουμπάρε, σουβλόριζες; - Όχι, κουμπάρε. Στο διπλανό μαγαζί έχουνε. 'Όπου έφτασε σ' ένα φαρμακείο. - Έχεις, κουμπάρε, σουβλόριζες; - Δε τ' αλωνέψαμε ακόμη. - Κι ο Στειρούλης: - Κρίμα στα βούγια να ξαργιούνε! (να μην εργαζονται)

Προτάσεις ανάγνωσης

Μείνετε σπίτι και διαβάστε τα ίδια τα έντυπα από τα οποία πήραμε τα παραπάνω χιουμοριστικά αποσπάσματα. Το βιβλίο της Μαρίας Τσιριμονάκη «Ρεθεμνιώτες», τα «Ποιήματα» του Γιώργου Καλομενόπουλου, το βιβλίο «Μια φορά ένας Ανωγειανός» του Γεωργίου Σμπώκου και το κύκνειο άσμα του Νίκου Κοκονά «Αθιβολές κι αναστορήματα». Να σημειώσουμε ότι ο αείμνηστος γιατρός ήταν χιουμορίστας περιωπής και το βιβλίο του είναι υποδειγματικό ως προς την εύθυμη απεικόνιση ενός ολόκληρου χωριού (Γερακάρι Αμαρίου).

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας sthraris@yahoo.gr, 2831055031, 697 4026196